

Hvordan tilbereder man en kommunist?
Fra Horserød til 18. maj. Brikker til en demokratisk kultur

af Morten Thing

[*Social Kritik* 34/dec. 1994 s.54-63.]

I foråret 1994 - 53 år efter begivenhederne - udkom to bøger, som hver på sin måde satte søgelyset på dengang jagtsæsonen gik ind på kommunisterne. Leif Larsen og Thomas Clausens *De forvarede. De politiske fanger 1941-45* kunne for første gang fremlægge historien om interneringen af kommunisterne baseret på justitsministeriets sager. De var blevet tilgængelige efter 50 år. Og den 3. juni forsvarede Henning Koch sin retshistoriske disputats *Demokrati slå til! Statslig nødret, ordenspoliti og frihedsrettigheder 1932-1945*, som handler om det juridiske grundlag for at gribe ind mod kommunisterne.

For mig at se rejser bøgerne en række grundlæggende problemer om den juridisk-politiske kultur i vores land, som ikke kun er historie. Kampen mod racismen, nyfascismen og ikke mindst kampene på Nørrebro den 18. maj 1993 efter unionsaftemningen viser med al ønskelig tydelighed hen til hele dette kompleks. Og påpeger nødvendigheden af at kvalificere debatten. Derfor er de to bøger vinduer til en endnu knapt påbegyndt debat om selve karakteren af det danske demokrati.

1.

Da Tyskland den 22. juli 1941 overfaldt Sovjet, stillede den tyske besættelsesmagt i Danmark krav om internering af ledende danske kommunister. Man havde en liste, som iøvrigt stammede fra det danske politi. Men det danske politi arresterede langt flere og efter deres egne notater og forestillinger om, hvem der var ledende kommunister. DKPs tre folketingsmænd blev også jagtet på trods af deres immunitet. I august 1941 vedtog Rigsdagen en lov mod kommunistisk virksomhed, som legaliserede interneringen og som indledte en ny klapjagt på kommunister.

Kommunisterne interneredes i Horserøddlejren i nærheden af Helsingør eller indsattes i Vestre Fængsel. Da tyskerne den 29. august 1943 overtog Horserød, lykkedes det en del at flygte, men 150 blev sendt til koncentrationslejren Stutthof i Tyskland. Her omkom en del af dem.

Politikerne var naturligvis under pres fra tyskerne. Men konsekvensen af deres eftergivenhed var jo at lade en bestemt befolkningsgruppe - i strid med grundloven - betale for en fortsættelse af den danske kollaborationspolitik. Det var en central forestilling, at jurisdiktionen var på danske hænder, men det var en illusion. Der var tale om en tysk styrende vilje i et nødtørftigt dansk design. Ingen blev løsladt uden udtrykkelig tysk tilladelse.

Man kunne have forestillet sig, at når de danske politikere var presset af tyskerne til at foretage sig dette skridt, så ville 'systemet' dvs. Justitsministeriets 3. kontor, statsadvokaten for særlige anliggender, politiet og fængselsvæsnet være af den klare *demokratiske* opfattelse, at der var tale om *nødret*, og at man altså måtte gøre, hvad man kunne for at mildne omstændighederne for kommunisterne, lade dem løbe ved anholdelse, lette deres sagsbehandling, give dem tålelige interneringsforhold. Men man bestyrkes kun i den opfattelse, at hele 'systemet' fra politikerne til fængselspersonalet betragtede det som deres *livret* at sætte kommunisterne uden for demokratiet.

Leif Larsen og Thomas Clausens dokumenterer i deres bog, hvor mange fejltagelser der skete. Folk, som aldrig havde været kommunister, som tværtimod havde været tysklandsarbejdere og værnemagtsarbejdere, blev arresteret og kunne ikke slippe ud igen. I månedsvis kæmpede de med myndighederne for at overbevise dem om, at de skulle ud.

Afslaget blev simpelthen stemplet i deres sag.

Én af de grupper, det gik hårdt ud over var de spaniensfrivillige. Efter det stod klart for tyskerne, at der var spaniensfrivillige med i de første kommunistiske sabotagegrupper, ønskede de hele gruppen på over 500 tidligere frivillige interneteret. Mange af dem var slet ikke kommunister. Eller var blot taget til Spanien ved en fejltagelse, eller af eventyrlyst. De havde måske endda prøvet at desertere hjem derfra igen. Ingen af delene hjalp, når først de var anholdt i Danmark.

Også de fagligt aktive kommunister var udsatte. Bogen dokumenterer, hvordan det daværende LO medvirkede til at få folk arresteret, blev taget med på råd om fortsat internering og i realiteten var med til at dømme folk til døden gennem denne medvirken.

Frem for alt er der imidlertid tale om kommunister, som ikke har gjort andet end at have en politisk opfattelse, som stred imod flertallets. Almindelige arbejdere og kendte forfattere og intellektuelle. De behandles som forbrydere. Deres koner kan være på sammenbruddets rand, være døende af sygdom, være fanget i depressioner osv. Ingenting gør indtryk på sagsbehandlerne i Justitsministeriet. Tværtimod afslører de gang på gang i deres formuleringer en frysende kynisme, som viser, at de faktisk betragtede kommunisterne som forbrydere og ikke som en gruppe, de havde været tvunget til at internere.

Endelig demonstrerer man også en sigende ligegyldighed, da man ikke den 29. august 1943 lukker fangerne ud af lejren, men lader dem blive der, til tyskerne afhenter dem.

Her ser vi, hvor hurtigt demokratiet kan omstilles til et diktatur uden at ændre en tøddel nogen steder.

Bogen består af 87 enkelthistorier, men ingen overordnede sammenfatninger har. Når nu forfatterne har brugt tid på at gennemgå de 600 sager, så burde de have sammenfattet historien i mere generelle betragtninger. Hermed kunne man have tegnet et billede af politi og fængselsvæsen, som kunne have været nok så interessant. Man kunne f.eks. have rejst spørgsmålet: Havde vi dengang et demokratisk sindet politi? Det er et spørgsmål, som interesserede Henrik Stevnsborg i hans disputats om politiet. Han drager den konklusion, at der ikke var særlig mange nazister i politiet og at det snarere var præget af politisk gennemsnitlige holdninger med en meget stor socialdemokratisk gruppe.

Men hvis politiet havde opfattet, at der var tale om nødret påtvunget politikerne af tyskerne, kunne betjentene så ikke i praksis have vist deres demokratiske sindelag ved at være mindre nidkære ved arrestationen, end de var? Kunne de ikke have ladet folk løbe? Kunne de ikke have advaret folk? Undladt at opsøge illegale på børnenes fødselsdag for at pågribe dem? Osv. Var der kort sagt ikke masser af måder politiet kunne have vist deres demokratiske sindelag? Efter min mening var de legio. Men politiet benyttede ikke en eneste af mulighederne. Det er muligt Stevnsborg har ret i sin politi-gallup, selvom den hviler på tyndt empirisk grundlag. Men i givet fald må man så konkludere, at korpset alligevel ikke opfattede det som nødret, men som livret.

Jeg har endvidere en indvending mod Leif Larsen og Thomas Clausens bog, som det er mig lidt vanskeligt at give luft.

Leif Larsen er søn af Eigil Larsen, som indlagde sig uvisnelig hæder ved at grave en underjordisk gang ud af Horserød-lejren og undslippe den vej. Vel ude overtog han ledelsen af de kommunistiske sabotage-grupper, som siden fik navnet BOPA. Denne post havde han indtil januar 1944, hvor DKP satte ham fra bestillingen. Efter Eigil Larsen overtog min far, Børge Thing, posten. Leif Larsen har med rette syntes, at hans fars indsats har stået i skyggen i historieskrivningen. Det har fået ham til ved enhver given lejlighed at fremhæve Eigil Larsen som BOPAs leder i bogen, så man til sidst finder det meget påfaldende. Men til historieforfalskning bliver det alligevel, når han s. 94 lader Svend Nielsen overtage ledelsen af BOPA. Det var en løgn, der cirkulerede en del år efter min far i 1958 havde meldt sig ud af DKP. Og det gør én lidt utryg ved nogle af bogens oplysninger, når de således skal passes ind

i DKP-mytologien.

Usikkerheden breder sig også, når forfatterne s. 249 hævder, at Karl Winther, der var radiomand for Aksel Larsen i en rapport efter krigen "erkender [...] at det er hans oplysninger, der fører til arrestationen af Aksel Larsen". Faktisk står der noget andet i den rapport, og det er da også siden kommet frem, at det ikke var Winthers oplysninger, der førte til arrestationen, men en anden fra radiogruppen, der blev tævet til at give oplysningerne.

Hvorom alting er, så er man ikke vel forvaret om man ikke læser *De forvarede*. Den er en håndbog i, hvad der sker, når retsvæsen og politi skal bruges politisk.

2.

Henning Kochs disputats er en ganske anden slags bog end *De forvarede*. Den er i første række en juridisk og retshistorisk afhandling og rummer derfor en masse udlægning af paragraffer og retspraksis. Men som allerede titlen røber, føjer den sig ind i en historisk, politisk og juridisk diskussion om beskaffenheden af det danske demokrati.

Arrestationen af kommunisterne i 1941 udgør et centralt spørgsmål i denne diskussion, fordi tolkningen af dette forløb har betydning for grænserne og indholdet i demokratiet.

Henning Koch skærer i sin disputats igennem alle de lag af historie og politisk moral, som diskussionen har og fremlægger den tolkning, at der simpelthen var tale om statslig nødret. Den uskrevne nødret indebærer ganske enkelt, *at nød bryder alle love*. Hvis regeringen føler statens interesser truet, gælder alle love ad Vandsbeck til. Men også, at nødretten ikke indebærer et brud med statsmagts struktur. En eventuel brug af nødretten kan således omstødes af domstolene.

Set med mine øjne viser analysen selv hen til den utrolige begrænsethed, der ligger i en juridisk analyse. For netop nødretten udfoldes jo kun i særlige situationer, i historiske belastningssituationer. Derfor er juraen kun et underordnet aspekt af et mere omfattende politisk aspekt.

Vi kunne til belysning af problemet spørge: Hvad nu, hvis tyskerne i stedet for kommunisterne havde krævet jøderne udleveret? Hvad nu, hvis det var gået de danske jøder, som det gik de norske? Som bekendt blev de norske jøder mest effektivt udryddet af alle jødiske grupper. De blev samlet ind af norsk politi og sendt til gasning i Tyskland.

Kunne man tænke sig, at regeringen i så fald havde valgt ikke at følge det tyske krav og var gået af? Hvis ikke, hvis regeringen altså havde fulgt det tyske krav med henvisningen til nødretten, så havde den haft et ganske alvorligt efterkrigstidsproblem i at retfærdiggøre samarbejdspolitikken. Langt større end i tilfældet med kommunisterne. Hvis regeringen havde valgt at gå af, så rejser det problemet: Hvorfor redde jøderne, men ikke kommunisterne? Når det kommer til stykket er den bagvedliggende problematik slet ikke juridisk, men politisk-historisk. Denne problematik lyder: Var samarbejdspolitikken ikke simpelthen et andet ord for kollaboration? Var regeringen ikke en tysk lydregering i alt væsentligt, en tysk regering med dansk fernis?

I så fald er det vel også tvivlsomt om argumentet med nødret holder. For mig at se hviler hele Henning Kochs analyse på dén forudsætning, at samarbejdspolitikken ikke var kollaboration.

Politikken lader sig næppe adskille fra juraen. Og efter læsning af Henrik Stevnsborgs, Henning Kochs, Leif Larsens og Thomas Clausens bøger, så rejser der sig det påtrængende problem: Var det ikke sådan, at når regeringen valgte ikke at bryde på spørgsmålet om interneringen af kommunisterne, så skyldtes det, at politikerne simpelthen ikke mente, at demokratiet omfattede kommunisterne, men formentlig nok jøderne?

Nu er Henning Koch udover at være jurist tillige et ædrueligt menneske. Godt nok var der tale om nødret, mener han, for tyskerne krævede interneringen. Men indgrebet afspejlede også danske interesser, skriver han s. 410 i sin konklusion.

I Kochs fremstilling betyder dette to forskellige ting. Det betyder dels, at danske myndigheder havde et videregående skuffeforslag parat med henblik på situationen ved krigens afslutning. Efter nødretten kom spørgsmålet: hvad kan vi forvente os af kommunisterne ved krigens afslutning. Men det betyder også, at han i fremstillingen lukker op for netop den historie, som juraen skar igennem.

Centralt i denne del af afhandlingen, den historiske, er det, at DKP var at betragte som en potentiel trussel, fordi det var et parti som ønskede en voldelig revolution.

Til underbygning af den meget centrale påstand om kommunismens voldelige trussel mod statens sikkerhed fører Henning Koch imidlertid et meget pauvert bevis. Det ville næppe holde i en retssal.

Vi får en række henvisninger til kommunistisk retorik fra ultravenstreperioden 1928-34. Vi får et citat fra kommunisten Marie Nielsen, hvor hun proklamerer omstyrtelse af samfundet og indførelse af arbejderklassens diktatur, men hun tager afstand fra individuel vold.

For perioden efter 1934-35 får vi s. 130 en henvisning til det ikke-kommunistiske tidsskrift *Clarté* fra februar 1939, ifølge hvilken den kommunistiske politik uforandret var baseret på voldens strategi.

Og for nu at forvirre læseren totalt får vi så s. 242 et citat fra Aksel Larsen, som på partiets landspartikonference i Odense i 1938 udtaler: "Vi tilstræber et socialistisk demokrati ... Vi tilstræber ikke at nå dette mål ved forfatningsstridige midler, ved voldsanvendelse, ved mindretalskup eller lignende. Vort arbejde går ud på at vinde og forene det overvældende folkeflertal ..." Herefter taler Larsen om det lille mindretal, som kunne tænkes at ville modsætte sig flertallets revolution. Mod dem måtte man bruge alle midler. Hertil konkluderer Henning Koch: "Som det ses er der ikke gjort plads til landets parlament, regering og dets politi i dette opgør". Koch kommenterer slet ikke den programatiske afstandtagen til den 'voldens strategi', som han 100 sider før lod *Clarté* tage for givet.

Endelig for perioden 1939-41 henviser han til en bog, jeg har skrevet som belæg for, at der skulle være tale om en tilbagevenden til ultravenstrelinjen. Kochs omgang med kilderne viser, hvor lille betydning han tillægger spørgsmålet. Da han skal citere Aksel Larsens Odensetale, henviser han til et sagsnummer hos politiet. Men talen blev jo trykt og distribueret i masseoplag.

I fremstillingen søges problemet løst ved en henvisning til, at det jo drejer sig om det grundlag, som myndighederne traf deres beslutninger på. Nu har det imidlertid også en historisk interesse, om myndighederne handlede ud fra deres fornuft eller ud fra deres forudfattede meninger. Koch synes klart at hælde til den opfattelse, at der var tale om et lykkeligt sammenfald.

Man må imidlertid skelne. At DKP er et voldeligt parti kan betyde, at dets faktiske politiske kultur var voldelig. Det problem undersøger Koch, og han når til det resultat, at i perioden op til 1934 sker der adskillige sammenstød mellem KUere, DKUere og DsUere. I et enkelt tilfælde med døden til følge. Men skyldforholdet kan i dette tilfælde ikke afgøres. Efter 1934 synes der ikke at være belæg for, at demonstrationer og offentlig fremtræden resulterer i sammenstød. Søfolkenes strejke i 1934 er det sidste eksempel.

Volden kunne også være latent i den forstand, at partiet kunne tænkes at ville forberede en væbnet opstand. Hertil kræves naturligvis meddelere, som kan rapportere om opbygning af våbenlagre, træning i våbenbrug, træning i kampøvelser el. lign. Men faktisk er Kochs undersøgelse her negativ. Ikke at politiet ikke har søgt disse forhold oplyst. Det har det, og Koch citerer en enkelt kilde. Men meddelelserne er negative. Der synes ikke at foregå en sådan opbygning eller træning.

Så er der Frederikshavneraffæren fra 1938, hvor to spanske trawlere saboteres for at ikke Franco-regimet skal få gavn af dem. Her tager partiet kraftigt afstand fra sabotagen. Og

selv om nogen måske troede, at Aksel Larsen ikke mente, hvad han sagde, fik de vel syn for sagn, da han først ekskluderede Richard Jensen og siden vidnede imod ham. Jeg mener ikke, der er nogen som helst grund til at mistro Aksel Larsens modvilje mod Frederikshavneraffæren. Han var uvidende om sabotage-gruppens eksistens, og Richard Jensen havde begået alle de fejl, man kunne i sin tilrettelægning. Iøvrigt viser arkivstudier i Moskva, at eksklusionen af Richard Jensen i 1940 kom helt bag på Kominterns ledelse, som udbad sig en forklaring fra København.

Så er der de spaniensfrivillige. Havde de ikke vist, at de var voldelige. Jo, men de forsvarede en lovligt valgt regering. Og iøvrigt var de ikke kommunister allesammen. Der var sågar en DsUer imellem.

Volden kunne endelig også være programmatisk. Dvs. den kunne indgå i selve revolutionsforestillingen, som der er tradition for siden Marx. Her spiller volden en rolle på den måde, at når og hvis det store flertal laver revolution, så må man forvente at det gamle etablissement - officerer, politi osv. - ville kunne gribe til våben imod folkeflertallet. I det tilfælde, siger den marxistiske tradition, må de revolutionære forberede sig på modvolden for at sikre revolutionen.

I denne forstand var Socialdemokratiet endnu i 1930'erne et marxistisk parti. For programmatisk var partiets 1913 program stadig gældende på trods af *Danmark for Folket*. Men det ville være imod enhver sund fornuft at tro, at Socialdemokratiet programmatisk set var et voldeligt parti. Det havde siden februar 1918 distanceret sig fra kommunisterne netop på spørgsmålet om demokratiet i Sovjet, efter Lenin havde hjemsendt den grundlovgivende forsamling.

Men DKP så? Hvad skal vi anlægge som kriterium. Når man efter 1934 ikke kan påvise en særlig voldelig politisk kultur omkring partiet. Når efterretningsvæsenet ikke kan påvise en latent vold. Når partiet programmatisk erklærer sig ikke-voldeligt på landspartikonferencen i 1938. Hvad gør man så?

Jo, så er der pagtperioden fra 1939-41. Her sker der ganske rigtigt en opstramning af retorikken ikke mindst under vinterkrigen. Og partiet taber givet meget på forsvaret for Sovjets overfald på Finland. Men gør retorik partiet til et voldeligt parti?

Ser vi nu spørgsmålet i et lidt længere perspektiv, så vender partiet efter Kominterns opløsning i 1943 tilbage til positionerne fra 1938, og i sit efterkrigsprogram proklamerer det den fredelige overgang til socialismen i Danmark. Der er programmatisk en klar kontinuitet mellem forestillingerne om det sande demokrati fra 1938 og efterkrigsprogrammets forestillinger om en fredelig overgang til socialismen.

Man kunne rejse det spørgsmål: Hvordan går det til, at DKP i den eneste periode, hvor det er rigtigt voldeligt, nemlig under modstandskampen, udvikler en programmatisk holdning, som på afgørende vis bryder med traditionen?

Efter min mening hænger det sammen med, at DKP i praksis var betydelig mere en del af dansk politisk tradition, end man skulle tro. Og at underordningen under Komintern var betydelig mere problematisk, end man kan se på overfladen.

Vi ved idag, at Aksel Larsen førte mange kampe med Komintern om partiets politiske linje. Han var ikke tilhænger af folkefrontspolitikken i Danmark. Men det hang sammen med hans vurdering af Socialdemokratiet, ikke principperne i politikken. Den fremstilling af demokratiet, som han giver i Odensetalen fra 1938 er med dens understregning af det *danske* ved demokratiet, partiet kæmpede for, formentlig dybtgående i overensstemmelse med hans og partiledelsens synspunkter. Det hænger efter min mening sammen med, at demokratiet i Danmark blev kæmpet igennem af bønderne og arbejderne i fællesskab. Det blev indenfor arbejderbevægelsen forstået som et folkeligt demokrati.

Man kunne betragte hele modstandskampen og den umiddelbare efterkrigstid under denne synsvinkel: Da forbindelsen til Moskva besværliggøres og efterhånden de facto

afbrydes som kommandoforhold, må partiet finde sin egen politik. Grundlaget for den nationale fronts politik finder partiet netop i opfattelsen af det danske ved det demokrati, som skal genindføres i Danmark efter krigen, et socialt demokrati. Og da Komintern bliver opløst i 1943 sender DKP en føler ud til Socialdemokratiet om sammenslutning. Men socialdemokraterne troede dem ikke.

Myndighederne så heller ikke sagen sådan. De mente, at kommunisterne kun pønsede på at tage magten. De forberedte sig herpå besættelsen igennem. Socialdemokratiet i en sådan grad, at det var ude af stand til at sadle rigtigt om efter den 29. august og søge tilnærmelse til Frihedsrådet. Men ingen har kunnet påvise, at kommunisterne blot antydningvist forberedte en magtovertagelse.

Efter krigen blev Komintern ikke genoprettet. Men et nyt kommandoforhold blev reelt oprettet. Det hvilede på den autoritet, Sovjet havde vundet i krigen og på den afhængighed partierne kom i gennem de økonomiske midler, der fra omkring 1950 begyndte at strømme fra Moskva igen. Russerne var utilfredse med DKPs holdning om den fredelige overgang til socialismen i Danmark. Det viser arkiverne i Moskva, og man forsøgte gennem de nye kanaler, der blev etableret til erstatning for Komintern, at få DKP ind i den sovjetiske kanon. Og det lykkedes efter et par år.

Grundlæggende er det altså forkert at betragte DKP som en trussel mod statens sikkerhed efter 1934. I en vis udstrækning også før. Men da passede pengene i hvert fald med retorikken. Men når der synes at være så udbredt enighed mellem Socialdemokratiet, politiet og Henning Koch om DKPs farlighed, bygger det simpelthen på en mangelfuld indsigt fra politiets side, fordomsfuldhed og kampen mod en udfordrer på egen scene fra Socialdemokratiets side.

3.

Efter krigen blev forbudet mod DKP ophævet og DKPs tre repræsentanter fra valget i 1939 fik lov til at indtage deres pladser i Folketinget, selv om der havde været valg i 1943. Partiet fik også en erstatning fra staten, som man brugte til at købe hotel Phoenix i Dronningens Tværgade for. Og i befrielsesregeringen sad både Aksel Larsen og Alfred Jensen. Der var ingen tvivl: det offentlige Danmark havde erkendt, at det havde begået et grundlovsbrud.

Det nazistiske parti blev heller ikke forbudt i Danmark, som det blev andre steder. Så selvom besættelsen viser, at nødretten kan bruges i Danmark, så viser hele forløbet, at det hører med til dansk politisk kultur og juridisk tradition, at forbud ikke kan bruges i den politiske kamp. De gamle partier, som alle havde imødekommet tyskernes krav om forbud mod kommunisterne med slet skjult lyst, måtte erkende, at der var forskel på nødret og livret.

Den kolde krig kunne iøvrigt genoplive lysten hos flere af de partier, som havde deltaget i illegaliseringen. Tonen i pressen var til et forbud. Man henviste til, hvad kommunisterne havde gjort overalt, hvor de kom til magten. Og i Vesttyskland gennemførte man faktisk et forbud mod kommunisterne. Men ikke i Danmark.

Diskussionen er blusset op igen, fordi tyske nazister bruger Danmark som fremstillingsland for propaganda, som er forbudt i Tyskland. Også på venstrefløjens har der været røster om, at det er for groft, at man i Danmark kan udgive nazistisk propaganda med benægtelse af jødeudryddelsen og den slags.

Jeg synes historien om kommunisterne taler sit klare sprog. Demokratiet bør ikke gribe ind med forbud mod et parti, som ikke forbryder sig mod de love, som begrænser ytringsfriheden (injurier og racisme f.eks.) eller andre friheder. Efter de store sammenstød mellem politi og revolutionære på Grønttorvet i 1918 straffede man i vid udstrækning de revolutionære for deres retorik. Straffelovens bestemmelser om ikke at tilskynde til forbrydelse fandt anvendelse. Op til 12 års forbedringshus fik flere af dem. Men det har været undtagelsen siden da. Selv fik jeg i 1970 en dom efter samme paragraf, fordi jeg i en

leder i *politisk revy* efter politiets og anklagemyndighedens mening have opfordret til at smadre vinduer hos amerikanske firmaer. Men det var kun fordi politiet var så frustrerede over ikke at kunne få nogen ordentligt klapset af i den såkaldte Kejsergadesag.

Det er demokratiets styrke (og ikke som Marcuse mente repressiv tolerance) at man kan tillade afvigende politiske diskurser, selvom de åbent tematiserer at lave stat og samfund om. Det er også en styrke, at man ikke efter anden verdenskrig burede kommunisterne inde i diskussionerne om eksistensen af GULAG. Kommunisterne benægtede simpelthen eksistensen af et udbredt straffelejrsystem i Sovjet. Hvis nazisterne kan straffes for at benægte eksistensen af udryddelseslejre, så kan kommunister også straffes for at benægte udryddelserne i Sovjet, eller maoisterne for at benægte massedød i Kina under Det Store Spring Fremad eller for den sags skyld eksistensen af en kinesisk gulag.

Også i racisme-debatten har forbud rumlet flere gange. Og vi har faktisk en bestemmelse i straffeloven, der gør racisme ulovlig. Men debatten viser, at debatten selv er vigtigere end forbud. Netop det forhold, at de ekstreme racister kom til orde i debatten gjorde det klart for mange, som 'bare' er utilfredse med de mange indvandrere, hvor deres grænser går. Det er faktisk en pointe i et demokrati - hvor begrænset, man end synes det kan være - at debatten bruges til at fremkalde grænser, i stedet for at lade politiet og domstolene sætte dem uniformt med den herskende politiske vilje.

Debattens centrale position hviler bl.a. på, at staten gennem politiet har monopol på at udøve vold. Alle andre skal principielt give afkald på den. I forbindelse med de politiske ungdomskulturer i København er der vokset et miljø frem (fra slumstormere over Bzere til autonome), som har haft konfrontationer med politiet som et meget centralt erfaringsområde. Så vidt jeg kan se forløbet, så skyldes dette forhold i høj grad den konfrontationslinje, som Egon Weidekamp og Poul Eefsen har lagt ind i forløbet. Det gjorde de ikke mindst fordi de ikke forstod det nye politiske miljø, de stod overfor.

Imidlertid er det i stadig stigende grad blevet miljøets egen forståelse, at det er tilladt under visse omstændigheder at bruge vold i den politiske kamp. Flere af deltagerne i sammenstødene den 18. maj 1993 fremhævede f.eks., at det havde fremmet diskussionen om unionen på den måde, at det var blevet klart, at mange følte sig røvrejnt over den anden afstemning.

Det er klart, at hvis demokratiet ikke fungerer, hvis debatten er umulig på grund af krig, undetrykkelse, forbud el. lign., så vil det kunne begrundes at bruge voldelige former. Modstandsbevægelsen i Danmark under krigen, de antikoloniale befrielseskampe, indianerne i regnskoven osv. Der er masser af eksempler på situationer, hvor demokratisk udveksling ikke kan finde sted og hvor kampen for demokrati af den ene eller anden form er forbundet med frigørelse. Jeg har bare svært ved at se, at det er de autonomes situation. Selvom det er rigtigt, at det er Weidekamp og Eefsen, som har styret mod konfrontationerne, så udgør de autonome ikke en gruppe, som er berøvet de muligheder, vi andre har for at ytre os.

Men centralt i denne problematik står også, at hvis autonome mener, de er i en sådan situation nu, at vold er et acceptabelt politisk udtryksmiddel, så kan andre grupper vel med lige så stor vægt sige det samme. F.eks. nazisterne og racisterne.

Er de autonome således parthavere i denne (fraværende) diskussion, så er politiet det i mindst lige så høj grad. Det er noget nyt, at politiets organisationer er gået ind i diskussionen så åbenlyst, som de er. Men for mig at se har det afsløret, at det centrale spørgsmål i forbindelse med arrestationen af kommunisterne i 1941 også bør stilles i dag: Har vi et demokratisk politi? Hermed mener jeg: har vi et politi, som er bevidst om det særlige ansvar der påhviler det som indehaver af samfundets voldsmonopol?

Det interessante har oplagt været, at såvel polidirektør Eefsen som formændene for Københavns Politiforening og for Politiforbundet har udtalt sig på en måde, som især betragter politiets indsats under *politiarbejdets vinkel*. De ser brugen af benlås, brugen af tåregas og brugen af skydevåben under den synsvinkel, at politiet har et job at udføre. Der er

nogen, som hindrer dem i det. Det er ikke mindst de autonome. Politikerne bør derfor sikre, at politiet kan udføre sit arbejde ordentligt.

Men politiet er ikke kun en særlig type arbejdere. Hvis pædagoger primært ser sig selv som nogen, der udfører den type arbejde, som er pasning af børn helt parallelt til andre arbejdstyper, så får vi den bevidstløse fagforeningspolitik, som DKPerne stod for i pædagogforbundene i 70'erne. Men børnepasning er andet og mere end en særlig type arbejde. Det er en privilegeret type arbejde, fordi den involverer opvæksten af vores børn. Og fordi ethvert fagligt tiltag fra pædagogernes side ikke kun er vendt mod arbejdsgiverne, men også mod forældrene.

Politiets fagforeninger har ikke kun en front overfor deres arbejdsgivere (det offentlige, politikerne). Politiet har også en forpligtelse overfor demokratiet og en front imod befolkningen. Det er f.eks. tydeligt, at der i 80'erne udviklede sig en generel uvilje i politiet mod unge mennesker, der lignede Bzere. Jeg har selv været tæt på en sag, hvor det var den eneste mulige tolkning af politiets optræden overfor en ung mand. Og har hørt masser af lignende eksempler.

Og den måde politiets fagforeninger har tacklet 18. maj 1993 på viser, at det ikke er hensynet til diskussionens mulighed, som står øverst i politiets værdisystem. Det gør forsvaret for standen, korpsånden. Hvorfor skal enhver kritik af politiet undersøges af politiet eller anklagemyndigheden? Ville politiet og demokratiet ikke være bedre tjent med at uvildige instanser foretog undersøgelserne?

I tiden efter befrielsen blev det tit fremført som en forklaring på, at politiet opførte sig så lidet glørværdigt, som det gjorde under besættelsen, at det var gennemnazificeret. Men det var næppe tilfældet. Der var noget helt andet på spil - og det gælder også politiet i dag. I selve politiets arbejde ligger en identifikation med korpset og en bevidsthedsform, som især ser det som en særlig arbejdstype på lige fod med andre arbejdstyper. I en sådan bevidsthed ligger intet forsvar mod politistatsmetoder. Tværtimod åbner denne identifikation med arbejdet vejen frem til metoder, som beskytter politiet i konfrontationerne og lader demonstranter og forbipasserende betale udgifterne.

Men politiet bør have en særlig forpligtelse til at se deres arbejde som muliggjort af forhold, der ligger uden for deres arbejde. Og denne forpligtelse kommer kun udefra og ind i deres arbejde. Kun ved at politiet indgår i debatten og er opmærksom på, at problemerne produceres andre steder, ude i samfundet, har de en mulighed for at få en demokratisk bevidsthed, som gør, at de ikke stigmatiserer en hel ungdomskultur, en hel politisk retning eller - hvem ved - en bestemt etnisk gruppe. Det kender vi fra udlandet.

Da det kom frem, at der på videoptagelserne fra den 18. maj blev givet en ordre til at skyde mod benene var den første reaktion fra politiets tillidsfolk, at det måtte være et falsum, som nogen ondsindet (f.eks. en autonom) havde indkopieret på båndet. Det var en reaktion på, at politiets arbejde havde været til debat i over et år. Et år med lys på havde gjort politiet lyssky, som en håndsky hund kan blive det af at få tæsk. Men det er sådan omtrent den mest farlige reaktion fra politiets side. Det er præcis den reaktionstype, som peger på de mekanismer i politiets arbejde, som er en fare for politiets demokratiske holdning. En fare, som politiet bør være de første til at erkende.

4.

Demokratiet består ikke kun i statens forsvar mod undergravning. Demokratiet består også i forsvaret for mindretallene. Flertallets knægtelse af mindretallene er ikke demokratisk.

Mindretal og flertal må i praksis udkæmpe de slag, som *er* den politiske kultur i et land. Danmark er ikke Italien og Uffe Ellemann er ikke Berlusconi.

Men staten, domstolene, juraen, anklagemyndigheden og politiet er ikke kun en tom ramme. De er instanser i den samme kamp for en politisk kultur. Arrestationen af de danske

kommunister er i dette perspektiv vores *vigtigste* politiske erfaring, den vi i fremtiden altid må beskytte os imod. Det må også politiet, anklagemyndigheden, juraen, domstolene og staten fastholdes på.